

УДК 338.001.36

Т.В. Романчик

Академія внутрішніх військ МВС України, Харків

Рецензент: декан економічного факультету НТУ „ХПІ”, д. е н., професор П.Г. Перерва

ПЕРВИННИЙ АВТОМОБІЛЬНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

В межах статті проведено аналіз тенденцій розвитку первинного автомобільного ринку України, що дозволило виявити динаміку виробництва та реалізації продукції галузі та прогнозувати подальші перспективи їх розвитку з точки зору поширення діяльності вітчизняних автовиробників.

Ключові слова: автомобільна промисловість, імпорт, експорт, динаміка розвитку.

В рамках статті осуществлен анализ тенденций развития первичного автомобильного рынка Украины, что позволило выявить динамику производства и реализации продукции отрасли и прогнозировать дальнейшие перспективы их развития с точки зрения расширения деятельности отечественных автопроизводителей.

Ключевые слова: автомобильная промышленность, импорт, экспорт, динамика развития.

Within the framework of the article the analysis of progress of primary motor-car market of Ukraine trends is carried out, that allowed to expose the dynamics of production and realization of products of industry and forecast the further prospects of their development from point of expansion of activity of domestic autoproducers.

Keywords: automotive industry, import, export, dinamika rozvitku.

Постановка проблеми. Автомобільна промисловість, як одна з провідних галузей, є своєрідним лакмусовим папірцем стану економіки країни в цілому. Автомобілебудування в Україні сьогодні є однією з провідних галузей, де формуються показники, що визначають рівень розвитку економіки в цілому. Сучасний розвиток економіки ставить перед промисловими підприємствами завдання реорганізації власного виробництва з метою укріплення їх позицій, одержання конкурентних переваг та виходу на міжнародний ринок. Автомобілебудування є тісною галуззю, яка має для цього потенційні можливості.

Аналіз публікацій. Аналіз діяльності вітчизняних підприємств, вивчення динаміки продажів нової продукції як вітчизняного виробництва, так і імпортової здійснюється у статистичних дослідженнях, які постійно проводяться аналітичними службами.

Метою статті є аналіз первинного автомобільного ринку для оцінки стану та виявлення перспектив розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. До недавнього часу вітчизняне автомобілебудування знаходилося у край відсталому стані. Держава отримала у спадщину від радянського Союзу 4 автомобільних підприємства, які були добре відомі за межами республіки – Запорізький автозавод (випускав народний автомобіль „Запорожець”), Луцький (малолітражний позашляховик ЛуАЗ), Львівський (автобуси ЛАЗ), Кременчуцький (важки вантажівки КрАЗ). Сьогодні вітчизняний ринок легкових автомобілів представлений продукцією чотирьох виробників: ZAZ, LuAZ (корпорація „Богдан”), Eurocar та KRASZ, продукція яких займає відповідно 63%, 22%, 9% та 6%.

Кардинальні зміни у виробництві легкових автомобілів в Україні почалися в

останні 8-10 років, коли були відкриті двері іноземним інвесторам. Після переходу до ринкових умов господарювання у 1990 рр. стало зрозуміло, що вітчизняні зразки автомобілів морально застаріли і не можуть задовольняти попит споживачів, вимоги яких до автомобілів формувались на базі порівняння техніки українських виробників та їх імпортних аналогів, з якими вітчизняна продукція не могла конкурувати. Для покращення свого стану вітчизняні автозаводи замість модернізації власного виробництва, яке вимагало серйозних фінансових вкладень, переорієнтували свою діяльність на збірку автомобілів з імпортних комплектуючих.

Сьогодні всі ці підприємства не тільки існують, але ще і поширюють асортимент продукції, випускаючи нові моделі автомобілів. За даними інформаційно-аналітичної групи AUTO-Consulting об'єми виробництва легкових автомобілів в Україні постійно зростали до початку світової кризи і зараз знов набирають темп. Графічно дані з динаміки виробництва за 2002-2010 роки представлені на рисунку 1.

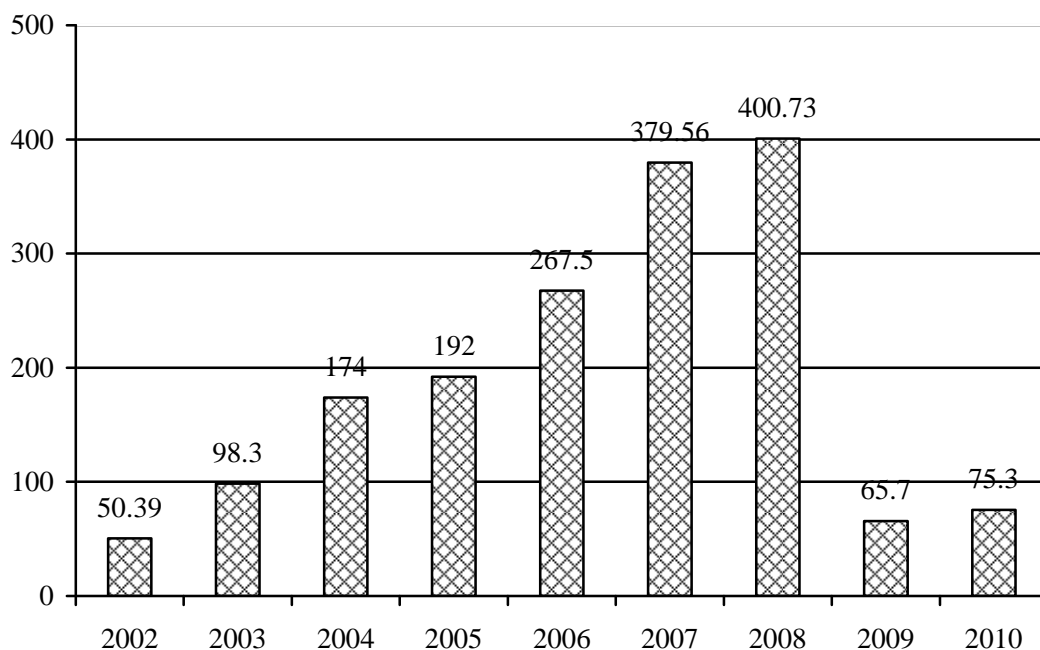

Рис. 1. Виробництво легкових автомобілів в Україні, тис. шт. [1]

Дані спостережень свідчать, що протягом 2002-2008 рр. обсяги виробництва легкових автомобілів щорічно збільшувались в середньому на 35%. Протягом зазначеного терміну вони підвищились майже у 8 разів. Максимальний приріст виробництва легкових автомобілів в Україні у натуральних одиницях виміру спостерігався у 2007 році по відношенню до 2006 р. (43%). У 2006 р. у порівнянні з 2005 р. виробництво даного виду продукції зросло на 37%, а в 2008 р. стосовно 2007 р. темп приросту даного показника склав лише 6%. Однак кризові явища в економіці в цілому не обійшли також автомобільну промисловість. У 2009 р. обсяги виробництва продукції автомобільних заводів скоротились майже в 6 разів,

відштовхнувши галузь майже до рівня 2002 року. В 2009 р. стосовно 2008 р. виробництво легкових автомобілів скоротилося на 84%. В 2010 р. у порівнянні з 2009 р. спостерігається приріст даного показника (15%) [2].

За даними аналітичних служб у структурі вітчизняного автомобільного виробництва спостерігаються як позитивні, так і негативні тенденції. Наприклад, частка великовузловий збірки за прогнозами буде поступово скорочуватися і у найближчі 2-3 роки досягне 50%. Але також поступово скорочуватися буде і частка виробництва за повним циклом, яке вже зараз складає лише 15%. За приведеними фактами слід констатувати, що вітчизняні заводи в подальшому

планують значно скоротити власні розробки, інноваційну діяльність, майже повністю переорієнтував своє виробництво на випуск продукції, яка за своїми конструкційними особливостями значно відстає від продукції розвинутих країн. Відставання українських автомобілів сьогодні від світових стандартів складає 10-15 років. Таким чином, продукція Українських автомобільних заводів

може користуватися попитом тільки у країнах з недостатнім рівнем розвитку економіки.

Основна частка автомобілів, що виробляються вітчизняними підприємствами реалізується на внутрішньому ринку. За період з 2005 по 2010 рр. частка експорту склала 15,7% від загального обсягу виробництва легкових автомобілів (рис. 2).

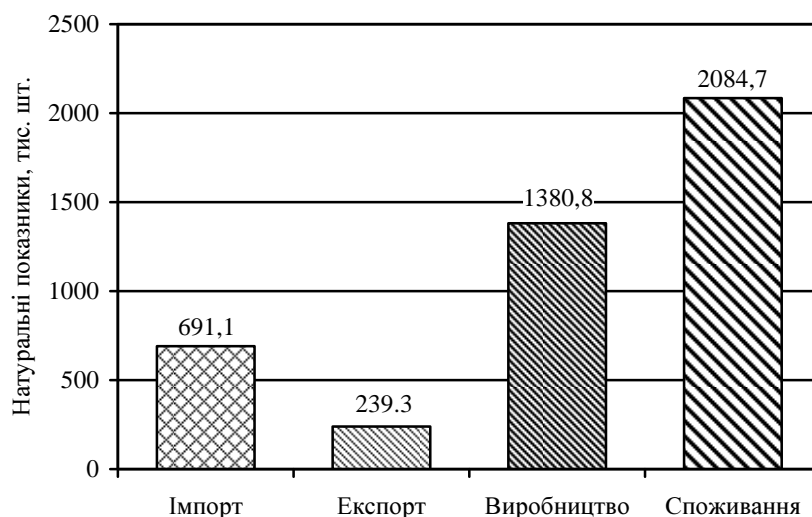

Рис. 2. Загальний аналіз автомобільного ринку України за період 2005-2010 рр. [2]

Автомобілі на експорт в Україні поставляють заводи ЗАЗ і корпорації Богдан. У 2010 році українські заводи відправили на експорт 32713 одиниць автомобілів вітчизняного виробництва на суму 217 млн. доларів. Основним ринком українського експорту є Росія [3]. Крім того вітчизняна продукція

поставляється в Чехію, Польщу, Грузію, Молдову.

Розглянемо, як виглядала у цифрах політика вітчизняних підприємств стосовно поставок продукції на зовнішній ринок у попередньому періоді (рис. 3).

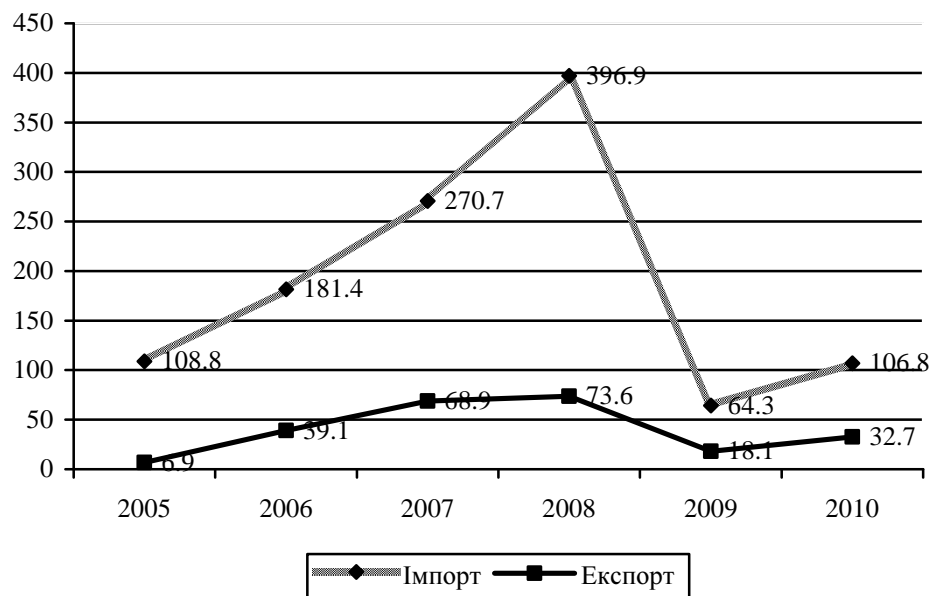

Рис. 3. Динаміка експорту та імпорту легкових автомобілів, тис. шт.

Динаміка експорту легкових автомобілів за межі України в натуральних одиницях виміру в 2006 р. стосовно 2005 р. характеризувалася майже 6-ти кратним збільшенням. У 2007 році експорт автомобільної продукції вперше в історії незалежної України, за експертними оцінками, перевищив 1 млрд. \$. Аж до початку кризових явищ у економіці обсяги поставок вітчизняної продукції на зовнішній ринок збільшувалися вражаючими темпами. Після ситуації 2009 року знов намітилась позитивна динаміка.

Величезну частку внутрішнього ринку легкових автомобілів складає продукція імпортована. В Україні сьогодні імпорт у три рази перевищує експорт (рис. 3). За 2010 рік у країну увезено 106775 одиниць автомобілів на загальну суму 1,7 млрд. до-

ларів. Динаміка імпорту легкових автомобілів на український ринок в натуральних одиницях виміру представлена на рис. 3.

Імпорт легкових автомобілів на територію України у натуральних одиницях виміру у 2006 р. по відношенню до 2005 р. виріс майже на 67%, у 2007 та 2008 рр. ріст декілька скоротився і склав 49,2% та 46,6% відповідно (рис. 3.). У 2009 році спостерігається суттєве скорочення обсягів імпорту, темп якого склав 83,8%. У наступному 2010 році ситуація знов змінюється на користь ввезення техніки на територію України.

Розрив між обсягами виробництва, експорту та імпорту свідчить про те, що попит на автомобілі значно перевищує пропозицію їх національними виробниками. Отже, перспективи росту виробництва автомобілів українськими підприємствами об-

межені не стільки відсутністю споживчого сурсів для виробництва конкурентоспро-ринку, скільки обмеженістю фінансових ре- можної продукції.

Таблиця 1 Динаміка виробництва, експорту та імпорту автомобілів в Україні у 2005-2010 рр. [3]

Показники	Темп приросту по відношенню до попереднього року, %				
	2006	2007	2008	2009	2010
Виробництво	37,1	42,9	5,5	-83,6	14,5
Експорт	468,2	76,2	6,9	-75,4	81,1
Імпорт	66,8	49,2	46,6	-83,8	66,1

За даними таблиці 1 темпи приросту експорту перевищують темпи приросту імпорту, однак розрив між експортом і імпортом не скорочується. Це свідчить про те, що український ринок залишається залежним від імпорту автомобілів. Основними постачальниками автомобілів в Україну є країни Європи та Японія [4]. Більш детальна інформація стосовно країн-постачальників запропонована на діаграмі 4.

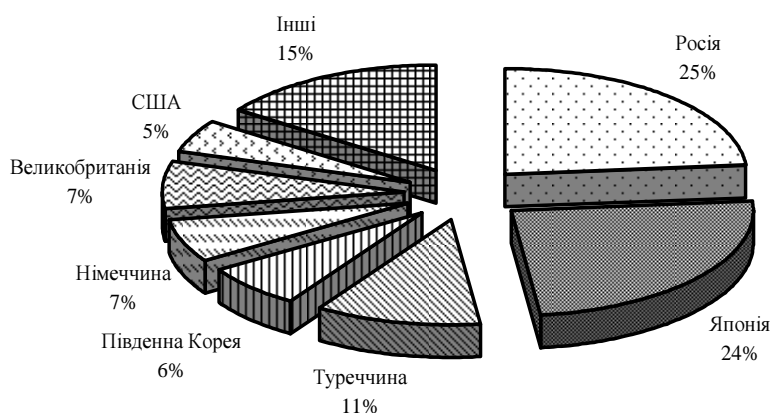

Рис. 4. Співвідношення країн у поставках автомобілів в Україну, 2009 р. [4]

Як свідчать дані спостережень (рис.4), основними постачальниками легкових автомобілів в Україну є Росія та Японія. В сумі поставки автомобілів з даних країн складають майже 50% усіх ввезених машин. Більше половини ринку розподілено між Туреччиною, Південною Кореєю, Ні-

меччиною, Великобританією, США та іншими країнами [4]. За загальними показниками ступінь проникнення імпорту на ринок – трохи менше 70%.

Автомобільний ринок України має свою специфіку, обумовлену рівнем розви-

тку економіки країни, рівнем доходів споживачів, менталітетом громадян.

Специфіка автомобільного ринку України:

- пряма залежність від купівельної спроможності споживачів;
- сезонність;
- нестабільне законодавство, оподаткування;
- наявність послуг банківського сектору;
- концентрація обсягів ринку в центральному (Київському) регіоні;
- автомобільний ринок України є одним із важкопланових за обсягом реалізації (характеризується як різкими підвищеннями, так і різкими падіннями) з-за політичної, економічної, валютної нестабільності;
- стрімкий розвиток ринку в останні кілька років з тенденцією до покупки дорогих брендів;
- відбулося перше насичення ринку, завдяки чому спостерігається трансформація з кількісного показника в якісний.

Сформована за часів дефіциту терпимість і невибагливість вітчизняних споживачів, яка стала частиною менталітету, поступово руйнується. Вітчизняний споживач досить динамічно змінює своє ставлення до рівня обслуговування у процесі як купівлі,

так і експлуатації придбаного товару. Найбільш характерні зміни ставлення споживачів до рівня сервісу спостерігаються під час купівлі кошовних речей, серед яких на першому плані автомобілі.

Особливості українського ринку легко можуть бути продемонстровані при розгляді сучасного стану галузі та перспектив її розвитку у порівнянні з іншими, більш розвиненими, країнами. Наприклад, територія України більш ніж в 1,5 рази більше території Німеччини, а населення - майже на 40% менше. Рівень автомобілізації населення України всього 13%. Це означає, що в Україні кожен 7-й мешканець володіє транспортним засобом, у той час як у Німеччині транспортний засіб є в кожній родині. Середній вік експлуатації транспортних засобів у Німеччині - 8,2 років, в Україні цей показник у два рази вище. До слова, довжина шляхів в Україні - близько 170 тисяч кілометрів. Для порівняння, у більш ніж в 1,5 рази меншої по площі Німеччині довжина шляхів - 231 тисяча кілометрів, не говорячи вже про їхню якість.

Розглянемо перспективи розвитку автомобільної галузі у нашої країни та порівняємо їх з прогнозними показниками найближчої з сусідніх держав - з Росією на період до 2013 року (рис. 5,6).

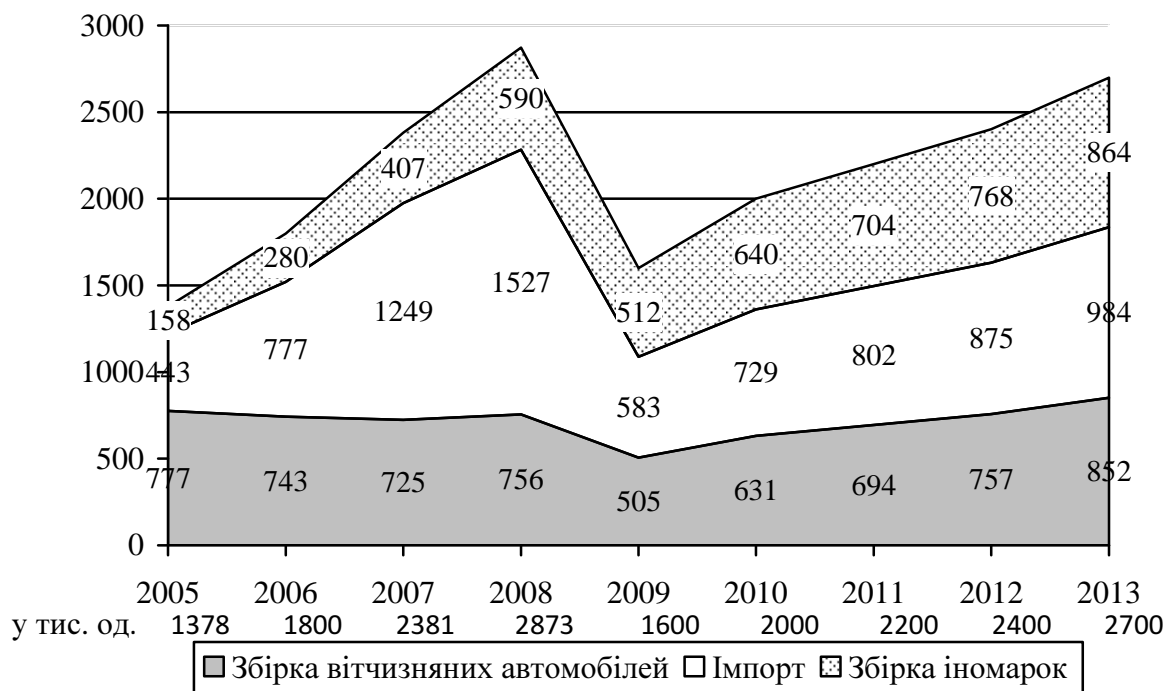

Рис. 5. Динаміка та прогноз розвитку автомобільного ринку Росії

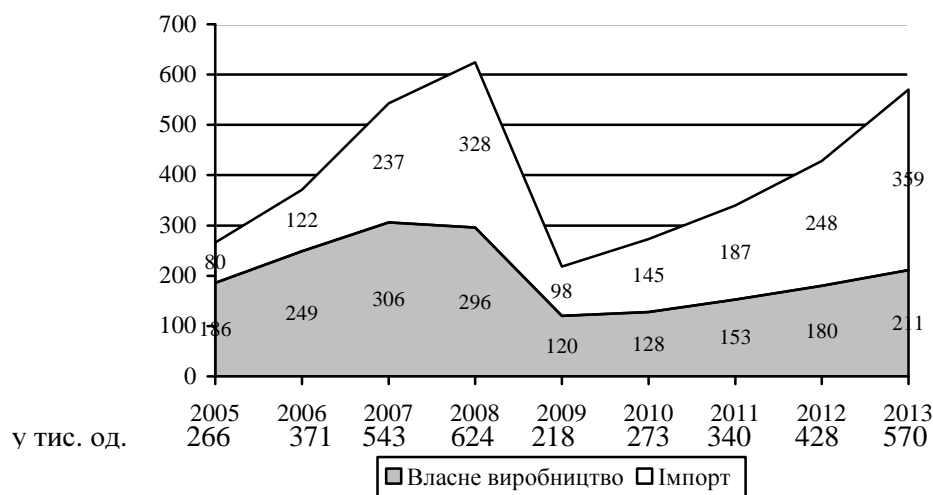

Рис. 6. Динаміка та прогноз розвитку автомобільного ринку України

За даними зарубіжних експертів у наступні 4 роки Росія планує імпортувати близько 3,5 мільйонів автомобілів, Україна - більше одного мільйона. За оптимістичними прогнозами експертів, автомобільний ринок

України відновиться у 2012 р. При цьому, залежно від його орієнтації на виготовлення власної продукції або на імпорт, буде визначатися платіжний баланс держави, стабільність національної валюти, ріст ВВП. Розви-

ток власного виробництва – важлива складова незалежності країни.

Сьогодні ситуація в економіці розвивається за досить сприятливим сценарієм: продовжується відновлення обсягів виробництва та попиту, динаміка продажів на автомобільному ринку у 2011 р. по місяцях подібна з ситуацією 2010 р, але на більш високому рівні. Вже за підсумками першого півріччя цього року можна стверджувати, що авторинок в Україні у 2011 р. покаже ріст і продажі за оптимістичними прогнозами перевищать відмітку у 200 тис. автомобілів [5].

Позитивний вплив на посткризове відновлення галузі оказує система автокредитування. Кількість фінансових установ, що надають кредити на купівлю автомобілів за останній рік виросла у два рази, збільшилась і кількість пропозицій. Становляться привабливими також самі умови – знижується сума первісного внеску, зменшуються ставки, намітилась тенденція до зменшення банківської комісії.

Крім того, в „Укравтопромі» розраховують отримати у 2012 р. від уряду підтримку українського експорту. За даними статистичних досліджень, сьогодні Україна поставляє на експорт 25 тис. автомобілів, згідно з програмою розвитку автопрому до 2015 р. даний

показник повинен досягти 180 тис. одиниць [6].

Таким чином, сучасний стан розвитку галузі демонструє позитивну динаміку, що, завдяки підтримці держави, може сприяти укріпленню стабільності економіки в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Держкомстат України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. Загол. з екрану.
2. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.souz-inform.com.ua>. Загол. з екрану.
3. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://auto.bigmir.net/autonews/autoworld>. Загол. з екрану.
4. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://auto.bigmir.net/autonews/autoworld>. Загол. з екрану.
5. <http://ukrautoprom.com.ua>. Загол. з екрану.
6. <http://biz.liga.net/news/E1011746.html>. Загол. з екрану.

Романчик Тетяна Володимирівна, старший викладач кафедри менеджменту та військового господарства, Академія внутрішніх військ МВС України.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2011